

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI O'STIRISHDA BADIY ADABIYOTNING AHAMIYATI

Sh.D.To'raqulova

*JDPU Maxsus pedagogika
kafedrası stajyor o'qituvchisi*

Annatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshidagi bolalarda nutqini o'stirishda badiiy adabiyotlarning o'rni ularni savodga o'rgatish, bir-birlari bilan muloqot qilishga o'rgatish, haqida fikr mlohazalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: badiiy adabiyot, bolalar adabiyoti, she'riyat, qahramon, obraz, nutq, o'qish, savod, tafakkur, kasb-hunar tafakkur, tarbiya, ta'lim, ertak va boshqalar.

Аннотация: В данной статье описывается роль художественной литературы в развитии речи детей дошкольного возраста, обучении их грамотности, обучении общению друг с другом.

Ключевые слова: художественная литература, детская литература, поэзия, герой, образ, речь, чтение, грамотность, мысль, профессиональная мысль, воспитание, образование, сказка и т. д.

Annotation: This article describes the role of fiction in the development of speech in preschool children, teaching them literacy, and learning to communicate with each other.

Key words: fiction, children's literature, poetry, hero, image, speech, reading, literacy, thought, professional thought, upbringing, education, fairy tale, etc.

Yurtimizda istiqlolning dastlabki yillaridanoq yosh avlodni tarbiyasiga alohida e'tibor berib kelinmoqda. Hech kimdan kam bo'lmagan, yuksak aql – zakovatli, sog'lom va ma'nan barkamol farzandlarni kamol toptirish eng ustivor vazifalardan biriga aylandi. Bunday ulkan vazifa bosqichma – bosqich amalga oshirilmoqda.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida 5 ta metodika bo'yicha bolalarga ta'lim-tarbiya saboqlari berib boriladi. Bulardan eng asosiysi «Nutq o'stirish mashg'ulotlari» desak mubolag'a bo'lmaydi. Chunki, nutq o'stirish nafaqat bolaning so'z boyligini oshirish, balki uning muloqot qobiliyatini rivojlantiradi, undagi bilish jarayonlarining, shu jumladan bolaning tafakkurini o'stirishda ham muhim vosita bo'lib hisoblanadi.

Ma'lumki badiiy adabiyotning bolaning aqliy va estetik rivojlanishiga ta'siri katta. Badiiy adabiyot bolaga jamiyat va tabiat hayotini, odamlarning hissiyotlari va munosabatlar dunyosini ochadi va tushuntiradi. Bu bolaning tafakkuri va tasavvurini rivojlantiradi, his-tuyg'ularini boyitadi va rus adabiy tilining ajoyib namunalarini beradi. Uning tarbiyaviy, kognitiv va estetik ahamiyati beqiyosdir,

chunki bolaning atrofdagi dunyo haqidagi bilimlarini kengaytirish, bu chaqaloqning shaxsiyatiga ta'sir qiladi, ona tilining shakli va ritmini nozik his qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Badiiy adabiyot insonga hayotining birinchi yillaridanoq hamroh bo'ladi. Bolaning oldida adabiy asar mazmun va badiiy shakl birligida paydo bo'ladi. Bola bunga tayyorlangandagina adabiy asarni idrok etish to'liq bo'ladi va buning uchun bolalarning e'tiborini nafaqat mazmuniga, balki ertak, hikoya, she'r va boshqa badiiy asarlar tilining ifodali vositalariga ham jalb qilish kerak. Asta-sekin bolalar adabiy asarlarga ixtirochilik munosabatini rivojlantiradi va badiiy did shakllanadi. She'riy obrazlarda badiiy adabiyot jamiyat va tabiat hayotini, insoniy his-tuyg'ular va o'zaro munosabatlar olamini ochib beradi hamda tushuntiradi. Bu namunalar o'z tas'ir kuchiga ko'ra turlicha bo'ladi: hikoyalarda bolalar so'zlarning lo'ndaligi va aniqligini bilib oladilar; she'rlarda o'zbekcha nutqning musiqiyiligini, ohangdorligini ilg'aydilar; xalq ertaklari ular oldida tilning aniqligi va ifodaliligini namoyon qiladi, ona tilidagi nutqning yumor, jonli va obrazli taqqoslashlar, ifodalarga qanchalik boyligini ko'rsatadi. Badiiy asarlar voqelikni haqqoniy aks ettirishi, yorqin obrazlar misolida xarakterlarni ochibberishi bilan bolalarda eng yaxshi insoniy va axloqiy fazilatlarni tarbiyalaydi, hayot go'zalligini idrok etishga o'rgatadi.

Bolalar kitobning qiziqarli mazmuni do'stlik, halollik, mehnatsevarlik, o'rtoqlik namunalarini ko'rsatadi. Bolalar badiiy adabiyot asarlari estetik jihatdan tarbiyalashga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Badiiy asarlarning yorqin obrazlari, jonajon tabiatning shoirona manzaralari, she'rlarning musiqaviyligi, tilning o'tkirligi, ifodaliligi bolalarga yoqadi. Bolalar badiiy so'z qudratini his etadilar, uncha katta bo'lmagan ertaklar, xalq ashula hamda she'rlarini tez va osongina eslab qoladilar. Badiiy so'zga muhabbatni ilk yoshdan boshlab tarbiyalab borish zarur, bola bog'chadan maktabga ana shu muhabbat bilan o'tadi va keyinchalik Vatan adabiyotini sevadigan bo'lib qoladi. Xalq og'zaki ijodi - ertaklar, topishmoqlar, maqollar, qo'shiqlarning ko'plari uzoq o'tmishda va hozirgidan tubdan farq qiladigan voqyeligidan tubdan farq qiladigan turmush sharoitida yaratilgan xalq ijodi asarlaridan faqat tarbiya vazifalariga javob beradiganlari tanlab olinadi. Aql-idroki yoki jasurligi bilan, sabr-toqati yoki mehnati bilan har qanday qiyinchiliklarni yengadigan dovyurak, vijdonli qahramonlar ishtirok etadigan ertaklardan bolalar juda hayratlanadilar, bunday ertaklar bolalarni ijobiy qahramonlarga nihoyatda hayrixoh bo'lishga, yovuzlikka, nohaqlikka, qizg'anchilikka, makr-xiyalga nisbatan murosasiz bo'lishga majbur etadi.

Maktabgacha ta'lim muassasasida sog'lom, tabiiy muhit yaratish, bolalarning to'g'ri muomalaga kirishtirish, boshqalar bilan gaplashish ishtiyoqining ortishiga turtki bo'ladi. Buning uchun bolalar nutqining shaklan va mazmunan mantiqiy birligiga erishishi muhim talab hisoblanadi. Nutq madaniyati ko'p qirrali hodisa, uning asosiy

natijasi adabiy til me'yorlariga muvofiq gapirish qobiliyatidir. Nutqning to'g'riligi va kommunikativ maqsadga muvofiqligi adabiy tilni o'zlashtirishning asosiy bosqichlari hisoblanadi. Majoziy nutqni rivojlantirishni bir necha yo'nalishda ko'rib chiqish kerak: nutqning barcha jihatlari (fonetik, leksik, grammatik) bilan bolalarni o'zlashtirish, adabiy va folklor asarlarining turli janrlarini idrok etish va lingvistik dizaynni shakllantirish bo'yicha ish sifatida. mustaqil izchil bayonot. Badiiy va og'zaki folklor san'ati asarlari, shu jumladan kichik adabiy shakllar bolalar nutqining ekspresivligini rivojlantirish uchun eng muhim manbalardir. Bolalar nutqining ekspresivligini rivojlantirish uchun eng muhim manbalar badiiy asarlar va og'zaki folklor san'ati asarlari, shu jumladan kichik folklor shakllari (maqollar, matallar, topishmoqlar, bolalar bog'chalari, qofiyalar, frazeologik birliklar) kabilardir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. -T.: 2016 y
2. O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim to'g'risidagi Nizom.// Maktabgacha tarbiya. -T., 2000
3. Ayupova M.Yu. Logopediya. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2007.
4. Mo'minova L., Amirsaidova SH. va boshqalar. Maxsus psixologiya. – T.: O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti, 2013.
5. D.R.Babayeva Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi (Darslik). - T.: «Barkamol fayz media», 2018